

Mellom bekymring og tvang

Dialog med etniske minoritetsforeldre om oppdragervold – Metoder for barneverntjenesten – Opplæringspakke

Sammendrag

Bakgrunn for prosjektet

Hvordan kan man samtale med etniske minoritetsforeldre som bruker vold i oppdragelsen? Barneverntjenesten uttrykker usikkerhet i arbeid med slike saker. I dagens praksis brukes blant annet, i stor utstrekning, konfrontasjon som samtalemetode. I dette prosjektet vil vi belyse hvordan sikkerhet for barn kan kombineres med god dialog med foreldre. Minoritetsforeldre med oppdragervoldspraksis kan komme fra kulturer som i større grad vektlegger indirekte kommunikasjon, ikke tape ansikt og en samtalepraksis som handler om «å gå rundt grøten». Dette står i motsetning til den typiske barnevernsarbeiderens kulturbakgrunn med fokus på direkte og effektive samtaler om vold og voldens skadevirkninger på barn.

Prosjektets målsetting

Prosjektet ønsker å bidra til både større grad av sikkerhet for de barna som utsettes for oppdragervold, samt utvikle bedre hjelpetiltak. Prosjektet har som mål å tydeliggjøre alternative samtalemetoder i arbeid med oppdragervold. Videre er det et mål å forebygge stereotyper og fordomsfull håndtering av kompliserte saker.

Beskrivelse av gjennomføring

Det vil gjennomføres to kurs for ansatte i barnevernet. Her vil man beskrive, vise og øve på bruk av samtalemetoder som kan lede til god dialog om oppdragervold uten å miste fokus på sikkerhet. Videre vil man i etterkant av kursene utvikle et undervisningshefte og noen enkle illustrerende filmklipp for barneverntjenesten om arbeid med oppdragervold.

Betydning av prosjektet

Det er av stor verdi for barn å kunne oppleve foreldre som forandrer seg istedenfor at de enten må leve med vold eller bli plassert i fosterhjem. Dette prosjektet vil være veldig konkret i hvordan man kan samtale om oppdragervold og dermed bidra til praksisendring. Nytteverdien vil være et større fokus på alternativer til omsorgsovertagelser i en del saker gjennom bedre hjelpetiltak. I dag medfører barneverntjenestens metodikk en inngripen som er dramatisk for barn og foreldrenes rettsikkerhet. Prosjektet vil kunne løfte rettssikkerhetsperspektiv som tema både hos kursdeltagerne og utover i barnevernsfeltet gjennom informasjonsarbeidet i kjølvannet av prosjektet. Metodikken vil ha overføringsverdi for helse og omsorgstjenester.

Fremdriftsplan

To kurs med 60 deltagere gjennomføres i perioden februar – mai 2014. I samme perioden utvikles filmklipp og undervisningsmateriell. Ferdigstilling av heftet og dvd; juni 2014

Lansering hefte gjennom Redd Barnas organisasjonsapparat, og Statens Barnehus Oslo og Bufetat v/ Hallingdal barneverntjeneste; september, 2014.

Bakgrunn for prosjektet

Ifølge utredningen «Bedre beskyttelse av barns utvikling» (NOU, 2012 – 5) er det ukjent hvor mange barn i barnevernet som har etnisk minoritetsbakgrunn. Ifølge tall fra SSB, referert i NOU 2012-5, fikk barn og unge som er innvandrere eller født i Norge av to innvandrerforeldre, oftere hjelp fra barnevernet enn barn uten innvandringsbakgrunn, henholdsvis 58 per 1000, 39 per 1000 og 25 per 1000. Det sies videre at under ekstraordinære omstendigheter blir kommunikasjonsevnene vanligvis svekket og faren for språklige så vel som kulturelle misforståelser kan øke.

En rapport fra NOVA beskriver et bredt spekter av både indirekte og direkte diskriminerende praksiser. Om etnisk diskriminering står det følgende i rapporten: «Etnisk diskriminering er definert slik: usaklig forskjellsbehandling på grunnlag av etnisk tilhørighet» (Seeberg, 2011).

Rapporten omfatter forskning fra norske forhold fra 1990 til begynnelsen av 2011.

Diskriminering innenfor skole og barnevern er relativt godt dokumentert. Barne- og familievern viser en tilsvarende indirekte og strukturell diskriminering. Strukturelle forklaringer og forståelsesrammer anvendes i liten grad (Seeberg, 2011).

Det er viktig at barneverntjenestens vurderinger og tiltak sikrer at barn som plasseres utenfor hjemmet, faktisk omfatter de barna som trenger det, og ikke de barn og familier som kan ha nytte av hjelpetiltak.

De helsemessige konsekvensene av å miste kulturell tilhørighet er jevnlig blitt dokumentert verden over (se blant annet Javo, 2010; Coll & Marks, 2012; Berry, Poortinga & Pandey, 1980; Hernandez-Sheets, 2003). Ringvirkningene for psykisk og fysisk helse hos de familiene som blir møtt med mangelfull forståelse, er alvorlige. Samfunnet og familiene er tjent med gode og grundige vurderinger og hjelpetiltak som sikrer nødvendig utviklingsstøtte til barn.

Minoritetsmiljøer mangler tillit til barnevernet. Dette handler dels om erfaringer migranter har med seg fra hjemlandet, hvor slike instanser ikke finnes. Dels handler det også om at noen i miljøet har hatt dårlige erfaringer, og om ryktespredning. Ettersom mange ikke får en nøytral, forståelig beskrivelse av hva barnevernet er og hvordan de jobber, får mytene leve og vokse. Et mer kultursensitivt (informasjon)arbeid vil kunne fremme tillit og forhåpentligvis føre til at flere tar kontakt for å få hjelp.

«Tåler noen barn mer juling?» er en Redd Barna-rapport (finansiert av ExtraStiftelsen) som nylig dokumenterte praksis og tenkning hos hjelpere i arbeidet med oppdragervold i Norge. Rapportens forfatter kan fortelle hvordan enkelte metoder kan fremstå som konfronterende og aggressive i møte med foreldre som mistenkes for bruk av oppdragervold. Hennes funn stemmer overens med det jeg finner i mitt arbeid som

sakkyndig. Dokumentene man får tilgang til viser en praksis med konfronterende metodikk og fokus på verbal erkjennelse av voldsbruk, før man tilbyr hjelpetiltak.

Sikkerhet fremfor dialog

Et eksempel på en slik praksis beskrives i «Klemetsrudmodellen». Barneverntjenesten har tilgang til denne arbeidsmalen igjennom Bufetatens nettsider. Her har man utviklet en fremgangsmetode i saker hvor man er bekymret for vold i hjemmet. Modellen har en generell form som er hensiktsmessig i voldssaker. Imidlertid gir den rom for en autoritær og konfronterende stil som ikke fremmer innrømmelser av vold. Her ser man også vektlegging av *sikkerhetsarbeid fremfor dialog* istedenfor *sikkerhetsarbeid gjennom dialog*. Denne forståelsen gjenspeiler en utbredt praksis i barnevernstjenesten i dag.

Utdrag fra heftet:

Det skal kun gis informasjon om barnevernstjenestens og voldsteamets lovpålagte arbeid.

Det er viktig å bruke den autoriteten vi er i besittelse av... Det helt nødvendig at voldsteamet tar tydelig kontroll og styring. Foreldrene gis ikke mulighet til å snakke om meldingen og det er viktig å stoppe dem hvis de prøver.

Det er viktig å ikke la seg fange i forklaringene/bortforklaringene av meldingen.¹

Sikkerhet gjennom dialog

Endringsarbeid trenger samtaler preget av dialog. Som sakkyndig har jeg erfart en høy innrømmelsesprosent ved vektlegging av tid til samtale og anerkjennelse av vanskelige livsbetingelser. Videre ved bruk av indirekte «høykontekstkommunikasjon», eksternalisering og positive reformuleringer. I mange tilfeller blir vi enige om et bilde av oppdragervolden som kan stemme overens med barnas fortellinger. Det er et godt utgangspunkt for hjelpetiltak.

Sikkerhet og dialog kan fint kombineres gjennom vektlegging av anerkjennende kommunikasjon, fokus på foreldrenes gode oppdragerintensjoner og god tid til samtale. I min praksis innrømmet tilnærmet alle jeg har hatt befatning med, oppdragervold etter denne metoden. Det forutsetter imidlertid at man utvikler relasjonsbyggende ferdigheter som tåler en periode med tvetydig kommunikasjon, benekting og bagatellisering. Minoritetsforeldre med oppdragervoldspraksis kan komme fra kulturer som i større grad vektlegger indirekte kommunikasjon, ikke tape ansikt og en samtalepraksis som handler om «å gå rundt grøten». Dette står i motsetning til den typiske barnevernsarbeiderens kulturbakgrunn med fokus på direkte og effektive samtaler om vold og voldens skadevirkninger på barn. Mange er inspirert av blant annet Alternativ til Volds

1

innfallsvinkel med ansvarliggjøring og sterk voldsfokusering. Samtalene handler raskt, og muligens for raskt, om tema som er vanskelige og ydmykende for foreldrene. Vold, alle former for vold, er helseskadelig for barn. Samtalemetodene som brukes bør forankres i en moderne voldsforståelse, men også i interkulturelle kommunikasjonsferdigheter.

Barnevernet ønsker flere metoder i arbeid med oppdragervold

Mange i barnevernet har sagt, blant annet i rapporten «Tåler noen barn mer juling?», at de opplever å komme til kort i arbeidet. Her skrives det følgende:

Ut fra svarene er det grunn til å anta at barnevernsansatte har bedre teoretisk kompetanse på omfang og årsaker til vold i minoritetsfamilier, enn på den praktiske håndteringen av disse sakene. Vold ble i mindre grad knyttet direkte til kultur og etnisitet, i større grad til sosiale og økonomiske faktorer, migrasjon, traumer og egen oppdragelse. Men til tross for at de fleste informantene hadde erfaring med saker med vold i minoritetsfamilier, uttrykte en stor overvekt at de ikke hadde fått god nok opplæring i å håndtere disse sakene.

Tiltakene som foreslås i rapporten er blant annet økt kompetanse på flerkulturell forståelse og praktisk håndtering av saker i minoritetsfamilier, samt mer åpenhet for utradisjonelle arbeidsmetoder.

Behov for nye verktøy og metoder

I dette prosjektet ønsker vi å tilby barnevernsarbeidere en erfaring med alternative samtaleferdigheter som er noe mindre autoritære, men muligens mer effektive i en del familier de møter. Vi vil lage en enkel opplæringspakke for barneverntjenesten som kan fremme god dialog med foreldre om oppdragervold. Stegene man kan ta i samtaler skal tydeliggjøres, vises og øves på.

Kurset vil vektlegge praksisnære øvelser blant annet i samtaler med mennesker som har lite skolegang, samtaler med mennesker som er vant til samfunn som er mindre egalitære enn det norske og samtaler hvor man møter omfattende benekting og minimalisering av vold.

Målsetning med prosjektet

Vår overordnede visjon er å bedre kvaliteten og likeverdigbehandlingen i helse- og omsorgstjenester. Det er ønskelig å utvikle et personlig refleksjonsrom hos hjelpere om arbeidsmetodikk i møte med etniske minoritetsklienter. Målsetningen er både en generell bevissthet om egne normer og verdier samt erkjennelse av metodiske og strukturelle hindringer i arbeidet med kvaliteten i tjenester. Prosjektet skal løfte frem metoder som fremmer møter mellom brukere og tjenesteyter preget av respekt og verdighet. Det er grunn til å tro at grunnholdningen bak metodikken i dette prosjektet er overførbart på møte med mennesker i sin alminnelighet og dermed kan være av betydning for alle brukere av helse- og sosiale tjenester.

- Prosjektet har som overordnet mål: Bidra til større grad av sikkerhet og bedre hjelpetiltak for barn som er utsatt for oppdragervold.
- Delmål: Å tydeliggjøre alternative samtalemetoder i arbeid med oppdragervold.
- Forebygge stereotyp og fordomsfull håndtering av kompliserte saker.

Målgruppen i prosjektet

Barnevernsansatte og andre hjelpere som har samtaler med etniske minoritetsforeldre om oppdragervold. Indirekte er foreldre og barn med minoritetsbakgrunn en sentral del av målgruppen.

Beskrivelse av gjennomføring

Kurset organiseres som et samarbeid med Redd Barna, og Barnehuset i Oslo. Arbeidet driftes av Judith van der Weele etter forespørsel fra Redd Barna. Prosjektet vil ha en referansegruppe bestående av Anne Marte Stifjeld (sosialantropolog ved Røde Kors) og en representant fra Barnehuset, RVTS Øst og Redd Barna. I tillegg vil to linkarbeidere som kjenner foreldregruppen godt delta. Referansegruppen møtes tre ganger i prosjektperioden.

Aktiviteter i prosjektet

Gjennomføre to workshops (tre dager per workshop) for ansatte i barnevernet (2 x 30 personer). Et kurs lokaliseres i Oslo og ett i Hallingdal.

1. Beskrive, vise og øve på bruk av samtalemetoder som kan lede til gode dialoger om oppdragervold uten å miste fokus på sikkerhet.

2. Utarbeidelse og distribusjon av et undervisningshefte og videosnutter.

Kursene gjennomføres innholdsmessig av psykologspesialist Judith van der Weele, sammen med skuespiller og regissør Jon Nicholas og familieterapeut Atnaf Kreabab Berhanu. Redd Barna og andre samarbeidspartnere bidrar med kurslokaler og praktisk organisering. Kursdeltagerne svarer på en enkel evaluering etter kurset. Kursene brukes som bakgrunn for utvikling av et enkelt undervisningshefte. Deltagernes innspill og behov vil være med å utforme opplæringspakken.

Opplæringspakken er et hefte med dvd. Hftet vil inneholde korte beskrivelser av gode metoder, illustrasjoner på gode dialoger og spørsmål til ettertanke. Det vil følge med anbefalinger på aktuell litteratur. Klippene skal være utgangspunkt til diskusjoner på arbeidsplassen. Klippene vil både vise gode og mindre gode samtalemetoder. Van der Weele AS har allerede utviklet noen filmklipp som omhandler temaet. Disse vil bearbeides i tillegg til at noen nye enkle klipp produseres. Klippene skal vise konkrete samtalemetoder samt om mulig dokumentere enkelte foreldres egne refleksjoner rundt temaet oppdragervold. På kurs to vil vi prøve ut undervisningsmateriellet som er utviklet. Hefte deles ut gratis med tilhørende DVD klipp. Alternativt, dersom det er teknisk mulig, gjøres alt tilgjengelig for nedlastning på nettsidene til Redd Barna.

Prosjektets betydning

Vi har grunn til bekymring når barneverntjenesten selv ikke opplever at arbeidsmetodikken strekker til. Dette betyr at barn og foreldre i dag ikke får tilstrekkelig hjelp til å skape et voldsfritt familieliv. De langsiktige konsekvensene av en bedre praksis vil være at flere barn kan fortsette å bo med familiene sine uten vold, og økt tillit til barnevernet som ressurs for familier som sliter. Det er av stor verdi for barn å kunne oppleve foreldre som forandrer seg istedenfor at de enten må leve med vold eller bli plassert i fosterhjem.

Det er ofte et gap mellom en teoretisk forståelse av et problem og den praktiske håndteringen. Dette prosjektet vil være veldig konkret i *hvordan* man kan samtale om oppdragervold og dermed bidra til praksisendring.

Spredning av opplæringsmateriell vil gi barneverntjenester mulighet til en intern fagutvikling uten store kostnader. På denne måten vil mange etniske minoritetsforeldre i Norge kunne ha glede av et barnevern med flere gode arbeidsmetoder.

En langsiktig og indirekte virkning vil være at prosjektets metoder blir en rollemodell for annet arbeid innen etnisk minoritetshelseforebygging – blant annet ved å fremme tillit til anerkjennende og respektfulle kommunikasjonsmetoder i vanskelige samtaler.

Nytteverdien vil være et større fokus på alternativer til omsorgsovertagelser i en del saker gjennom bedre hjelpetiltak. I dag medfører barneverntjenestens metodikk en inngripen som er dramatisk for barn og foreldrenes rettsikkerhet. Prosjektet vil kunne løfte rettssikkerhetsperspektiv som tema både hos kursdeltagerne og utover i barnevernsfeltet gjennom informasjonsarbeidet i kjølvannet av prosjektet.

Fremdriftsplan

Kurs 1; februar 2014

Utvikling av filmklipp og undervisningsmateriell; mars - april 2014

Kurs 2; med utprøving av ny undervisningsmateriell; mai 2014

Feedback på materialet fra referansegruppen; juni 2014

Ferdigstilling av heftet og dvd; juni 2014

Lansering hefte gjennom Redd Barnas organisasjonsapparat, og Statens Barnehus Oslo og Bufetat v/ Hallingdal barneverntjeneste; september, 2014.

Videreføring av prosjektet

Redd Barna vil lansere prosjektet på en barnerettighetsfrokost. De vil skrive om prosjektet i sitt magasin og på hjemmesidene. Statens Barnehus i Oslo vil både informere de andre regionale barnehusene og videreformidle opplæringspakken direkte til barnevernstjenester som har etniske minoritetsbarn inne til avhør. Hallingdal barneverntjeneste vil videreføre metodikken i arbeid med minoritetsfamilier.

Kursprogram – eksempler på tema

Kurset vil veksle mellom å vise eksempler på alternativ praksis, øvelser (forhåpentlig med minoritetsforeldre som spiller foreldre som bruker oppdragervold), teoriundervisning og refleksjonsgrupper. Lengden på kurset (3 dager) skal sikre tid til arbeid med egne holdninger og tilstrekkelig med tid til å prøve ut nye samtalemetoder. Teorien fra kurset vil bygge på interkulturell kommunikasjonsteori i tillegg til kunnskap om vold mot barn.

Alternative kommunikasjonsstiler som fremmer alliansebygging

Å være på samme planet

Endringsarbeid

Anerkjennelse og eksternalisering

Arbeid under benektelse

Holdninger hos hjelperen – mikroagresjon i praksis

Hvordan gjenkjenne benektning som inneholder innrømmelser og erkjennelse av vold?

Vurdering av oppdragervold vs. familieterrorisme

Møte med en far og en mor som har brukt vold i oppdragelse

Hva er gode hjelpetiltak?

Skadevirkninger av vold – gode psykoedukative innfallsvinkler

Vedlegg

Samarbeidsavtale med Statens barnehus i Oslo og Hallingdal barneverntjeneste.

CV prosjektleder Judith van der Weele

Litteratur.

Tåler noen barn mer juling? En kartlegging av hjelpeapparatets håndtering av vold i minoritetsfamilier. Rapport Redd Barna, 2013.

Van der Weele, Judith, Ansar, N. og Castro, Y. (2010) Erfaringer med arbeid med etniske minoritets foreldre som bruker oppdragervold. I Barn som lever med vold i familien.

Steinsvåg, P.Ø og Hjeltne, U. Universitetsforlaget.

Berry, J.W. Poortinga, Y.H. & Pandey, J. (1980). Handbook of Cross-Cultural Psychology. Bind 1. Needham Heights: Allyn og Bacon

Coll, C.G. & Marks, A.K. (red.) (2012). The Immigrant Paradox in Children and Adolescents. Is Becoming American a developmental risk? Washington, D.C: American Psychological Association

Hernandez-Sheets, R. (2003). Developmental Needs of Children Between 4 to 7 Years Old. I : Root, M.P.P. og Kelley, M. (red.). Multiracial Child Resource Book. Living Complex Identities. USA: Mavin Foundation

Bedre beskyttelse av barns utvikling (NOU, 2012 – 5)

Seeberg, N(2011) Etnisk diskriminering av barn og unge i Norge. http://www.nova.no/asset/4573/1/4573_1.pdf

Abstract fra workshop på kongress i Bergen i 2012. Judith van der Weele

Møte med foreldre som bruker oppdragervold – ²

erfaringer i arbeid med minoritetsforeldre. abstract

Med bakgrunn i kapittelet om dette temaet i boken "Barn som lever med vold i familien" legger hovedforfatteren frem perspektiver i praktisk klinisk arbeid. Hun har systematisert arbeidet med oppdragervold i 4 kategorier. Dette er oppdragervold som intendert omsorgsfull oppdragelse, tankeløs overføring av skadelige familietradisjoner, foreldrefrustrasjon av emosjonelt dysregulerte foreldre og oppdragervold som et systematisk ledd i familieterror. Disse forskjellige former for vold trenger noe ulik tilnærming. Hvordan kan man utvikle gode dialoger med minoritetsforeldre? Vestlig utdannede terapeuter trenger å spisse kompetansen i dialogen slik at den er preget av verdighet fremfor skamfremmede og låsende samtaler. Hvordan man kan ha konstruktive samtaler til tross for foreldrenes benektelse av oppdragervold? Både høykontekstkommunikasjon og indirekte kommunikasjon fremvises. Samtaler i en kollektivistisk kontekst vil også bli nærmere belyst. Hva kan du gjøre dersom foreldre har en eksternaliserende forståelse av problemene i familien? Her vil blant bruk av metoden "klagekraft" beskrive alliansebyggende muligheter for hjelperen. Kultursensitivt arbeid med oppdragervold kan fremstå som et godt eksempel på arbeid med andre problemområder i minoritetsfeltet. Metodene vil kunne medføre større grad av utvikling av kulturell trygg helsepraksis.